

SCHULTZ MÁRTON*

Elismeri-e a Ptk. a személyiségi jog vagyoni értékét? **

Bevezetés

A polgári jogi személyiségvédelem jogirodalmának az egyik legsúlypontosabb kérdése a vagyoni értékkel bíró, forgalomképes személyiségi javak, személyiségi jegyek elismerése és dogmatikai beágyazása a polgári jog rendszerébe. Ezzel a forgalomképességgel ugyanis egyes személyiségi jegyek örökölhetősége, átruházása, használatuk bizonyos irányú átengedése kerül elismerésre, amely a személyiségi jog jelenlegi nem vagyoni alaptermészetével ellentétes.

Jelen tanulmány azt vizsgálja, a Polgári Törvénykönyv tartalmazza-e, óvja-e a vagyoni érdekek védelmét, elismeri-e, el kell-e ismernie egyes személyiségi jegyek forgalomképességét. A kérdésre adott válasznak viszonylag egyértelműnek kellene lennie, legújabb kutatásaim szerint mégsem az. Megtalálhatóak ugyanis annak morzsái, hogy a jogalkotó a német jognak, a személyiségi jog eszmei érdekei melletti vagyoni érdekeket is védő koncepcióját, részben átültette. Ez a morzsa pedig az, hogy a Ptk. a személyiségi jog önálló szankciójává emelte a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedését [Ptk. 2:51. § e) pont], illetve hogy ezzel kapcsolatosan a személyiségi jog jogosultjának halála után az örökösei jogosultak lesznek az erre vonatkozó igény érvényesítésére [Ptk. 2:50. § (2) bek.]. Ez azt követeli meg, hogy a Ptk. elismerje, hogy a személyiségi jog megsértése vagyoni hátrány okozásával is történhet. Ezzel pedig a Ptk. vagyoni érdeket véd, hiszen a jogsértő a személyiségi jog jogosultjának okoz vagyoni hátrányt. A jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésének Ptk.-ba való beépítésére azért került sor, mert „*a személyiségi jogok gyakorlása sok esetben vagyoni előnyök forrását is szolgálhatja, éppen ezért a jogsértéssel előállt vagyoni viszonyok eltolódását vissza kell állítani.*”¹ A vagyoni hátrány elismeréséből következik a személyiségi jog vagyoni értékének elismerése is. Külön érdekes az, hogy az etekintetben relevanciával bíró jogirodalomban nem találha-

---

* PhD-hallgató, Civilisztikai Tudományok Intézete

** A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

¹ VÉKÁS LAJOS: *Über die Expertenvorlage eines neuen Zivilgesetzbuches für Ungarn*. ZeuP 2009. 551. p.

tunk arra vonatkozóan utalást, hogy a jogalkotó a német bírói gyakorlatot és jogirodalmat vette figyelembe. Sem a Szakértői Javaslat,² sem a 2009. évi Ptk. magyarázata,³ sem a Bizottsági Javaslat,⁴ sem a Ptk. kommentárja nem utal erre,⁵ a jogirodalom sem tér ki ezekre úgy mint koncepcionális újítás,⁶ azonban a szabályozás mégis erre épül.⁷ Erre Vékás Lajos 2009-es német nyelvű tanulmányának jogirodalmi hivatkozásai mellett Petrik Ferenc is utal, aki kiemeli, hogy „a Szakértői Javaslat szerzői a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésére az alaptalan gazdagodás szabályainak alkalmazását javasolták. Bevallottan a német C. W. Canaris nyomán [...]. Canaris abból indult ki, hogy az előny elvonására a fájdalomdíj nem alkalmas, ezért fel kell használni a jogsértés nélküli gazdagodás szabályait. Ezt a javaslatot a német jogtudomány nem fogadta egyöntetű helyesléssel. Nálunk ugyanakkor a Szakértői Javaslat a gondolatot magáévá tette: azokban az esetekben, amikor a sértett érdeksérelme a jogsértő részére vagyoni előnyt eredményezett, indokolt a gazdagodás elvonása és pedig a sértett javára.”⁸

A vagyoni érdeket védő normahelyek a kifejezetten személyi jellegűnek tekintett jogosultság vonatkozásában nem generáltak különösebb vitát a jogirodalomban, amely ezekre nem tekint koncepcionális újításképpen. Ennek az lehet az eredménye, hogy a jogalkalmazó sokszor helytelenül alkalmazza a tételes jogot.

Jelen tanulmány két részre oszlik. Az első részben meghatározásra kerül, mit értünk vagyoni értékminőség alatt, és hogy a Ptk. elismeri-e általánosságban ezt a vagyoni értékminőséget (I. cím). A tanulmány második része az erre vonatkozó egyes szakasz-helyek ellentmondás-mentességét vizsgálja a tényállás (II. cím), illetve a jogkövetkezmény (III. cím) tekintetében. Ha megállapításra kerül az, hogy a Ptk. a személyiségi jog vagyoni értékét következetesen elismeri, úgy a hézagok kitöltését a bíróság el tudja végezni, elismerés hiányában jogalkotói beavatkozás szükséges.

I. A vagyoni értékminőségről általában

1. Mi az a vagyoni érték?

A személyiségi jogok vagyoni értékminősége a személyiségi jog teljes rendszerét érintő jelenség. Az egyes jogrendszerek eltérő módon értékelik a személyiség védelmét a személyi és vagyoni viszonyok vonatkozásában. Van olyan megközelítés, amely a személyiség fogalmából, a magánélet, privacy fogalmából indul ki, ide sorolható továbbá a szellemi tulajdonjog mintájára megvalósuló védelem, illetve a tisztességtelen verseny

² VÉKÁS LAJOS (szerk.): *Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Complex. Budapest, 2008.

³ GÁRDOS PÉTER (szerk.): *Kézikönyv az új Polgári Törvénykönyvhöz. Törvényszöveg. Egységes szerkezetű indokolás. Megjegyzések*. Complex. Budapest, 2009.

⁴ VÉKÁS LAJOS (szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági javaslata magyarázatokkal*. Complex. Budapest, 2012.

⁵ VÉKÁS LAJOS: *A Polgári törvénykönyv magyarázatokkal*. Complex. Budapest, 2013.

⁶ VÉKÁS LAJOS: *Az új. Ptk. Szakértői Javaslatának elvi kérdései*. Magyar Jog. 2008. 71. p.

⁷ VÉKÁS LAJOS: *Über die Expertenvorlage eines neuen Zivilgesetzbuches für Ungarn*. ZeuP 2009. 551. p.

⁸ PETRIK FERENC: *Személyiségi jogok*, in: WELLMANN GYÖRGY (szerk.): *Polgári jog. Bevezető és záró rendelkezések. Az ember mint jogalany. öröklési jog. HVG-ORAC*. Budapest, 2014. 201–202. pp.

(jellegbitorlás) keretében való értékelés.⁹ Egyes jogrendszerek külön alanyi jog, egy image, egy vagyoni értékű személyiségi jog útján látják azt oltalmazni.¹⁰

A hangsúly ezzel kapcsolatban arra helyeződik, hogyan írható le a kontinentális jog rendszerében az, hogy egyes személyiségi jegyek örökölhetőek, átruházhatóak és a személytől elválnak, tárgyasulnak. Ennek megragadásához a magánjog általános rendelkezéseire kell visszanyúlnunk, hiszen a személyt megillető jogosultságokat a magánjog alanyi jog (*facultas agendi*) formájában tartalmazza. Az alanyi jogok védelmének több modellje alakult ki.¹¹ Jelen tanulmány a *Ihering*-féle érdekelméletet fogja alkalmazni. Ez alapján az szükséges, hogy a tárgyi jog elismerje, hogy a személyiségi jog részét képező egyes jogosultságok felett a jogosultnak *vagyoni érdeke* áll fenn. Ez a vagyoni érdek azt jelenti, hogy a vagyonjogok mintájára működik a jogosultság, azaz forgalomképes és jogutódlás tárgyát képezi. Az alanyi jogok önálló jogi normák, amelyek tényállás formájában jelennek meg. A tényállás szempontjából e jog – függetlenül attól, hogy a törvény vagy bírói szokásjog szabályozza-e – valamilyen módon keletkezik és megszűnik, valamilyen tartalommal bír. A tényállás megvalósulása esetére a jog olyan jogkövetkezményt biztosít, amelyek a vagyoni értékeltőlódás helyreállítását célozzák, azt valamilyen formában értékelik. *A vizsgálat tehát arra irányul, hogy a jog elismeri-e mind tényállási, mind jogkövetkezmenyi szinten ezt a vagyoni érdeket.*

2. A vagyoni értékhez kapcsolódó szakaszhelyek

Ha a Ptk. szövegét az általános jogérzék alapján vizsgáljuk, úgy a vagyoni érdekekhez köthető szakaszhelyek közül több is releváns lehet. Nem tartozik ide a sérelemdíj, amely ugyan pénzfizetésre irányuló követelés, de nem vagyoni sérelem, hanem az eszmei, erkölcsi sérelem orvoslására szolgál, így vagyoni érdeket jellegénél fogva nem véd. A vonatkozó szabályoknak az összefoglalását az alábbi táblázat tartalmazza.

1. sz. táblázat

	<i>szakaszhely</i>	<i>Elismeri?</i>
<i>alanyi jog / tényállás</i>	2:42. § (1) bek. (kibontakozás joga)	lehet
	2:42. § (2) bek. (emberi méltóság)	nem (?)
<i>igény / jogkövetkezmény</i>	2:51. § e) pont (kártérítés)	lehet
	2:50. § (2) bek. (jogalap nélküli gazdagodás)	igen
	2:53. § (post-mortem jogalap nélküli gazdagodás)	igen

Forrás: saját szerkesztés.

⁹ BEVERLY-SMITH, HUW – OHLY, ANSGAR – LUCAS-SCHLOETTER, AGNÉS: *Privacy, Property, Personality*. Cambridge University Press. New York, 2005. 4–11. pp.

¹⁰ Az amerikai jog tekintetében I. CORBETT, VAL: *A képmáshoz fűződő jog és az elvi megalapozás nehézségei*. In: *Medias Res 2014/2*. CORBETT, VAL: *The right of publicity and the search for principle*. In: Koltay András (szerk.): *Media Freedom and regulation in the new Media World*. Wolters Kluwer. Budapest, 2014. a német jog vonatkozásában I. BEUTHIEN, VOLKER: *Was ist vermögenswert, die Persönlichkeit oder ihr Image?* NJW 2003. 1220. p.

¹¹ LÁBADY TAMÁS: *A magánjog általános tana*. Szent István Társulat. Budapest, 2013. 189. p.

Az alábbiakban e szakaszhelyekhez kapcsolódóan vizsgálom, hogy van-e olyan értelmezésük, amely alapján a vagyoni érdek elismerése lehetséges. Mint látható, a jogkövetkezményi oldalon a vagyoni érdek védelme kimutatható, az inkább a tényállás oldaláról kérdéses. Mivel a jogszabály szintjén nem egyértelmű a kérdés, így más értelmezési mód is vizsgálendő: ez a teleologikus értelmezés.

3. Mit akart a jogalkotó?

A jogszabály célja szerinti értelmezés tekintetében megkülönböztethetjük az objektív és a szubjektív teleologikus értelmezést. Az objektív teleologikus értelmezés alapján a személyiségvédelem célja nem csupán az erkölcsi, nem vagyoni érdekek védelme, hanem kellő jogvédelem biztosítása azon esetben, ha a személyiség sérelmével a jogsértő vagyoni előnyhöz jut vagy kárt okoz. Erre sem a tényállásból, sem a kártérítési utalószabályból nem következtethetünk, de a Ptk. 2:50. § e) pontjából igen, hiszen az egy vagyoni szankció alkalmazását irányozza elő. Az objektív cél ez alapján az, hogy a magánosok vagyoni viszonyaiban bekövetkező értékcsökkenést helyre kell állítani, kompenzálni kell, ki kell egyenlíteni. Ez új cél a személyiségvédelemben. A jogalkotó szubjektív célja egyébként ezzel egybevág: „*A személyiségi jogok megsértése nem egyszer vagyoni javak forrása is lehet, és ezért a jogsértéssel kapcsolatban bekövetkezett vagyoni eltolódás kiküszöbölésére is szükség van. Külföldi joggyakorlatban már előfordult példája ennek, ha az újság jogellenesen készített felvétel közzétételével növeli a példányszámot. Ilyen esetben indokolt a gazdagodás elvonása is, és pedig a sértett javára. Erre a legalkalmasabb magánjogi eszköz a jogalap nélküli gazdagodás. A jogalap nélküli gazdagodás szabályainak alkalmazásával a leginkább érdekelt, a sérelmet szenvedett személy válik az igényérvényesítésre jogosulttá, ezáltal biztosítva a szabályozás céljának [sic!] megvalósulását, nevezetesen, hogy a jogsértéssel elért vagyoni előnyt a jogsértő ne tarthassa meg.*”¹²

Megjegyzendő, hogy a jogalap nélküli gazdagodás alkalmazására külön rendelkezés nélkül is lehetőség lenne, ha a Ptk.-ra nem mint szabályok halmazára, hanem mint alanyi jogok és igények, illetve ezek értelmezését és alkalmazását segítő normák rendszerére tekintünk. A Ptk. a kondíció külön kiemelésével a vagyoni érdekek védelmére irányuló jogalkotói célt emeli ki, egyértelműsíti. Kérdés, végigvihető-e ez a cél a személyiségvédelem teljes szabályozásán.

II. Alkalmaz-e az alanyi jog a vagyoni érdekek védelmére?

A fenti táblázat alapján a vagyoni érdekkör megléte és védelme elsősorban az alanyi jog, a jogalap tekintetében problémás. Jelen részben a kibontakozásról és az emberi méltósághoz való jogról rendelkező szakaszokat vizsgálom, illetve az ezekhez kapcsolódó, a tényállás oldalán jelentkező járulékos kérdéseket.

¹² SZÉKELY LÁSZLÓ – VÉKÁS LAJOS: *Személyiségi jogok*. In: Vékás Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Complex. Budapest, 2013. 70. p.

1. Általában

A jogalkotó a tényállás, az alanyi jog oldaláról a vagyoni értéket nem értékelte. Az értékelés hiánya nem tudatos döntés eredménye, és arra vezethető vissza, hogy a vagyoni érdek szankció oldalán való elismerésén túl nem is gondoltak az alanyi joggal kapcsolatos aggályokra, illetve ebben a tekintetben a német bírói gyakorlat és jogirodalom eredményeit nem vették figyelembe. A kodifikáció lényegében figyelmen kívül hagyta azt, hogy a vagyoni jogi szankciók alkalmazásához egyfajta (forgalomképes) vagyoni jogra van szükség. *Bydlinski* szerint nem várható el a jogalkotótól az, hogy egy adott törvényhozási kérdésben egy rendszerszintű tervvel álljon elő. Bizonyos résztervek a reálisak a szabályozás céljai és alapértékei tekintetében.¹³ Ilyen részterv jelen esetben a jogalap nélküli gazdagodás megléte, illetve azon jogalkotói cél, hogy a személyiségi jog sérelmével létrejött vagyontelődést helyre kell állítani, a jogosult vagyoni érdekét védeni kell.

Mivel a kódexben elhelyezett vagyoni jogi szankciók mindenképpen olyan alanyi jogot igényelnek, amelyek esetén vagyoni érdekről beszélünk, így e szabályok részletes meghatározása a bírói gyakorlat feladata. A bírói gyakorlatnak a jogértelmezésből és a bírói jogfejlesztésből (analógia) kell ezt levezetnie, illetve a rendszertani értelmezésből adódóan a személyiségvédelmi rendelkezésekkel összhangba hoznia. Ez két vonatkozásban lehet releváns: az eszmei érdekeket védő, a személyiségvédelem egészére kiterjedő szabályok (különösen az emberi méltósághoz való jog alkalmazási körének) konkretizálása tekintetében, másrészt a meglévő szabályok felülvizsgálata, és a nem tervezett törvényi hézagok analógia útján történő kitöltése által.

2. A kibontakozás joga [Ptk. 2:42. § (1) bek.]

A Ptk. 2:42. § (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van arra, hogy a törvény és mások jogainak sérelme nélkül személyiségét szabadon érvényesítse, és abban őt senki se gátolja (kibontakozás joga). A törvény az alanyi jog keretében nem rendelkezik arról, hogy a személyiségi jog személyes jellegű jogosultság, nem mondja ki azt, hogy az nem átruházható, nem örökölhető, nem forgalomképes jog. Erre csak a jogirodalomból és a dogmatikából következtethetünk egyértelműen.¹⁴ Általánosan elfogadott, hogy a személyiségi jog elsősorban a személy erkölcsi, eszmei érdekeit, azaz személyi viszonyait védi. Ennek keretében a bírói jogértelmezés eltolulhat abba az irányba, hogy a Ptk. 2:42. § (1) bek. szerinti védelmet kiterjeszti a vagyoni érdekekre is. A személyi és vagyoni viszonyok közötti különbségtétel nincsen kőbe vésve, azok keveredhetnek is, a személyi alapú viszony teljes mértékben lehet vagyoni tartalmú is.¹⁵ Egyes személyiségi jegyeknek (névjog) már korábban is tulajdonítottak vagyoni értéket.¹⁶ Korábban egyébként az is vitás volt, hogy a személyiségi jog megsértése esetén elég-e a jogos érdek sérelmének

¹³ BYDLINSKI, FRANZ: *Juristische Methodenlehre*. Vuw facultas. Wien, 2012. 82. p.

¹⁴ PI. PETRIK FERENC: *A személyiség jogi védelme. A sajtó-helyreigazítás*. HVG-ORAC. Budapest, 2001. 28. p.

¹⁵ ZSÖGÖD BENŐ: *Fejezetek kötetmi jogunk köréből II*. Atheneum. Budapest, 1900. 1303–1304. pp.

¹⁶ ALMÁSI ANTAL: *A személyiségi jog elhatárolása és tartalma*. Jogtudományi Közlöny. 1927. 134. p.

bizonyítása.¹⁷ Praktikus szempontból, a jogalkalmazás tekintetében az a lényeges, hogy a Ptk. 2:42. § (1) bekezdésbe beleérthető a bírósági jogértelmezés keretében a jogosult vagyoni érdeke, azt nem zárja ki semmi.

3. Az emberi méltóság [2:42. § (2) bek. 1.m.] és a vagyoni érdek

A Ptk. az emberi méltósághoz való jogot a magánjogi személyiségvédelem központi normájává emelte. Van olyan álláspont, amely ezt tekinti a személyiségi jog generálklauzulájának,¹⁸ ezt az álláspontot tette magáévá a Kúria is.¹⁹ Van olyan álláspont is, amely a méltósághoz fűződő személyiségi jogot a kibontakozás jogával együttesen tekinti a generálklauzulának.²⁰ Az emberi méltóság alanyi joggá emelésével ugyanakkor a személyiségi jegyek forgalomképesége kizárt, hiszen az emberi méltóság fogalmánál fogva tiltja, hogy az ember, a személyiség a jogban tárggyá váljon.

Álláspontom szerint a Ptk. 2:42. § (2) bekezdése úgy értelmezendő, mint ami a Ptk. 2:42. § (1) bekezdésének generálklauzuláját magyarázza, s rámutat az emberi méltósághoz való összefüggésre, anélkül azonban, hogy ezen normára önállóan hivatkozni lehetne.²¹ Ezzel a magyarázattal van összhangban a (2) bekezdés is, ami figyelmeztet, hogy a személyiségi jogokat a polgári jog szűrőjén keresztül kell megközelíteni. Ezzel elkerülhető a generálklauzula megduplázása, választ adunk a Ptk. 2:42. § (1) bekezdésének funkciójára, s az emberi méltóságot is kielégítően el tudjuk helyezni a dogmatikai rendszerben. Ezen kibontakozás-alapú személyiségvédelmi rendszerben az emberi méltóság nem csupán a magánjogi személyiségi jog mögöttes, alkotmányjogi alapját képezi, hanem egyfajta emberi minimumot is jelent. Az Alaptörvény II. cikk (1) bekezdése szerint az emberi méltóság sérthetetlen, amely sérthetlenség hagyományosan korlátozhatatlanságot jelent. Ezt az értelmezést támogatja a Ptk. 2:44. § is, amely az emberi méltóság sérthetlenségének deklarálásával egy szűkebb értelmű méltóság fogalommal operál.²² Ebben a rendszerben tehát az emberi méltóság egy belső szűk mag a személyiségvédelmen belül, s a kibontakozás joga ernyő módjára magában foglalja ezen jogot, a

¹⁷ ALMÁSI ANTAL: *A személyiség védelme a tervezetben*. Ügyvédek Lapja, 1902/29. sz. 2. p.

¹⁸ FÉZER TAMÁS: 2:42. §. In: Osztovits András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*. I. kötet. Opten. Budapest, 2014. 255. p.

¹⁹ BH 2018, 248. p.

²⁰ SZÉKELY LÁSZLÓ: *Személyiségi jogok*. In: Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer. Budapest, 2018. 129. PETRIK FERENC: *Személyiségi jogok*. In: Petrik Ferenc (szerk.): *Polgári jog. Bevezető és záró rendelkezések. Az ember mint jogalany. Öröklési jog*. HVG-ORAC. Budapest, 2014. 174. p.

²¹ Ezt az értelmezést látszik támogatni NAVRATYIL ZOLTÁN: *Az emberi méltóság magánjogi szerepe és a véleménynyilvánítás szabadsága*. In: Koltay András – Török Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 3*. Wolters Kluwer. Budapest, 2016. SCHULTZ MÁRTON: *Gondolatok a személyiségi jogok generálklauzulájáról és az emberi méltóságról*. Magyar Jog. 2016. 685. p. KOLTAY ANDRÁS: *Az „általános személyiségi jog” nyomában – kísérlet a méltóság, becsület, jó hírnév fogalmi elhatárolására*. Magyar Jog. 2017. 602. p.

²² NAVRATYIL ZOLTÁN: *Az emberi méltóság magánjogi szerepe és a véleménynyilvánítás szabadsága*. In: Koltay András – Török Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 3*. Wolters Kluwer. Budapest, 2016. 230. p.

magánélet szféráját, s minden más, ezen rendszerbe foglalt nevesített és nem nevesített személyiségi jogot is. *A legfontosabb ugyanakkor az, hogy az emberi méltóság ilyen értelmezésével nyitva áll a lehetősége annak, hogy a személyiséggel kapcsolatos vagyoni érdekek meglétére anélkül is logikai lehetőség van, hogy a kódexet tulajdonképpen módosítani kellene, legalább is ebben a tekintetben.*

A vagyoni érdekek védelmére az emberi méltóság és az ezzel összefüggő alkotmányos általános személyiségi jog egyébként sem terjed ki. *Götting* szerint a gazdasági személyiségi jog nyitott törvényi tényállása kifejezésre juttatja azt, hogy a név és a képmás mellett más személyiséget megjelölő jegyek is vagyoni jogi tartalommal rendelkezhetnek, amelyek esetén a tulajdonhoz való alkotmányos alapjog védelme szintén igénybe vehető.²³ A német alkotmánybíróság csupán azt állapította meg, hogy a személyiségi jogok vagyoni vonatkozásainak magánjogi elismerése nem ellentétes az alkotmányjogi szabályokkal, de nem vonta annak védelmét az alapjogi általános személyiségi jog körébe.²⁴ A spanyol alkotmánybíróság a képmáshoz fűződő vagyoni jogot nem tekinti az alapjog alkalmazási körébe tartozónak azon okból, mert az alapjog csupán az eszmei érdekeket védi, amelyek az emberi méltósággal vannak kapcsolatban.²⁵

4. Az eszmei és vagyoni érdekek védelméről való állásfoglalás

Ha a vagyoni érdekek védelme elvileg lehetséges, úgy kérdéses, hogyan védi azt a jogalkotó, mi a viszonya az eszmei érdekekhez. Ha a Ptk. normaszövegében kívánjuk elhelyezni a személyiségi jog vagyoni értékminőségére vonatkozó jogosultságokat, úgy a monista álláspont mellett kell mindenképpen állást foglalnunk, hiszen a tárgyi jog külön alanyi jogot a vagyoni értékű személyiségi jegyek tekintetében nem tartalmaz. Ha a jogalkotó külön, önálló alanyi jog keretében kívánta volna oltalmazni a vagyoni érdekeket, úgy azt megtehetette volna. Ugyan a jogalkotói cél az volt, hogy a vagyoni érdekek is védelmezésre kerüljenek, azonban mégsem foglalt állást abban a kérdésben, hogy a német bírói gyakorlat mintájára a személyiségi jog eszmei és vagyoni vonatkozásokkal is bír-e, ettől függetlenül a törvény szövegéből erre a következtetésre juthatunk. A monista védelem a német jogalkalmazásban egyértelműen nem okoz problémát, hiszen ott a személyiségvédelem teljes rendszere a joggyakorlat által kimunkált. A magyar jogban azonban, ahol a személyiségvédelem törvényben szabályozott, problémás lehet a vagyoni jogi jogkövetkezmények alkalmazhatósága. Ennek az az oka, hogy a személyiségi jog bármely (legyen az pusztán erkölcsi, ideális sérelem) megsértése az alanyi jogot olyan igényállapotba helyezi, amelyben a vagyoni jogi szankciók kérhetőek a bíróságtól. Ez nyilvánvalóan téves, így ezek alkalmazási körét a bírónak kell leszűkítenie. Ez megvalósulhat az által, ha azt vizsgálja, a jogsértő cselekmény a jogosult vagyoni érdekkör-

²³ GÖTTING, HORST-PETER: *Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte*. Paul Siebeck. Tübingen, 1995. 139. p.

²⁴ NJW 2006, 3409 – Blauer Engel II.

²⁵ TREBES, ANJA: § 68. *Spanien*. In: Götting, Horst-Peter – Schertz, Christian – Seitz, Walter (szerk.): *Handbuch des Persönlichkeitsrechts*. CH Beck, München, 2008. 1167. p.; STC 81/2001 (26.03.2001) – Emilio Aragón.

ét sérti-e. Csak az kérhet ilyen irányú bírói jogvédelmet, aki vagyoni érdekében sérelmet szenvedett. Ezt a Ptk. nem egyértelműsíti, az alkalmazás körét túl tágan vonja meg.

5. A jogsértés megállapításának lehetséges útjai

A jogsértés megállapítása szempontjából három markáns álláspont rajzolódik ki. Az egyik álláspont szerint a vagyoni sérelem általános sérelem. Ez az álláspont a német jog sajátja, amely ilyen esetekben az általános személyiségi jog vagyoni vonatkozásainak sérelmét állapítja meg, amit az állandó német bírói gyakorlat követ.²⁶ A másik két álláspont valamely részjogosultság sérelmére koncentrálna. A második álláspont szerint a személyiségi jegyek jogosulatlan felhasználása esetén a személyiségi jog a jóhírnév vonatkozásában sérül, mert a jogsértő hamis látszatot teremt.²⁷ Az ausztrál gyakorlat szintén a téves látszattól (*misrepresentation*) indul ki, abból, hogy az emberek jelentős része a valósággal ellentétben úgy ítéli meg a jogsértő cselekményt, mintha a jogosult a reklámozáshoz vagy felhasználáshoz ellenérték fejében járult volna hozzá.²⁸ Ezt az álláspontot képviselte a szalaghirdetés-ügyben a Legfelsőbb Bíróság is: „*a felperesek nem vállalkoztak a perbeli reklámszövegben szereplő vállalkozás termékeinek a reklámozására, ezért a személyiségüket sértő, hamis látszatot keltő, sajtó-helyreigazításra alapot adó volt az a sajtóközlemény, amely a képi és szöveges anyag sajátos módon való csoportosításával a felperesek személyét összefüggésbe hozta a reklámszövegben szereplő vállalkozás termékeinek reklámozásával.*”²⁹

Ezt a bírói gyakorlatot a Legfelsőbb Bíróság 2002-ben megerősítette, és szintén a hozzájárulás hiánya következtében létrejövő hamis látszatra helyezte a hangsúlyt: „*a jóhírnév megsértését jelenti, ha valakit hozzájárulása nélkül úgy tüntetnek fel, hogy általában vagy egy adott áruval, illetve szolgáltatással kapcsolatban konkrétan reklámtévékenységet végez.*”³⁰

Ez az álláspont nem az egyes személyiségi jegyeken fennálló rendelkezési jogból indult ki, amelynek keretében a személyiségi jog jogosultja egyes személyiségi jegyek felhasználását más számára engedélyezheti, hanem ezen túllépve abból, hogy a felek közötti szerződés hiánya hamis látszatot kelt harmadik személyek számára.

Az újabb joggyakorlat a jóhírnév sérelme helyett az egyes személyiségi jegyek oldaláról közelít, s azok tekintetében állapítja meg a jogellenességet a kereskedelmi felhasználáshoz való hozzájárulás hiányára alapozva.³¹ A harmadik álláspont szerint a jogosulatlan kereskedelmi felhasználás a jogsértéssel érintett személyiségi jegy (név, képmás,

²⁶ NJW 2000, 2195 – Marlene Dietrich; NJW 2000, 2201 – Der blaue Engel; OLG München GRUR-RR 2002, 341 – Nackbilder; BGHZ 169, 193 – kinski-klaus.de.

²⁷ GÖRÖG MÁRTA: *Gondolatok a merchandising jelentéstartamához, egyes típusaihoz*. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle. 2011/3. 23–24. pp.

²⁸ *Children’s Television Workshop Inc. v. Woolworths (NSW) Ltd* [1981] PRC 187; *Hutchence v. South Seas Bubble Co. Pty Ltd* (1986) 64 ALR 330; *Paradical Pty Ltd v. Hercum Pty Ltd* (1983) 4 IPR 201; *Pacific Dunlop Ltd v. Hogan* (1989) 87 ALR 14, 42.

²⁹ BH 1995, 509. p.

³⁰ BH 2002, 261. p.

³¹ BDT 2018, 87. p.

hang, jelmondat) sérelmét eredményezi. Ennek helyessége azáltal is legitimálható, hogy valamely személy személyiségjegyének kereskedelmi célú felhasználásakor „nem feltétlenül kell a jóhírnév vagy a becsület csorbításáról beszélni, sokkal inkább arról van szó, hogy gazdasági érdekeik sérülnek, ha személyiségük, nevük jogosulatlanul jelenik meg a sajtóban egy üzleti hirdetés kapcsán, hiszen erre az érintett személyek adhatnának engedélyt, amiért – általában – díjazásban is részesülnek.”³² Ezt az álláspontot foglalta el a Debreceni Ítéltábla is abból az okból, hogy a jóhírnév megsértése azért nem valósul meg, mert a reklámtevékenységhez ma már nem társul automatikusan negatív társadalmi megítélés.³³

Emellett az álláspont mellett hozható fel érvként, hogy a vagyoni érdekkört nem a személyiségi jog mint egész, hanem csupán egyes személyiségi jogok tekintetében értéke-li. Fontos az is, hogy a hangsúlyt nem a külvilágban megjelenő valótlan, hamis látszatra helyezi, hanem az adott személyiségi jegy felhasználására, és ezzel elismeri a vagyoni érdekkört a tényállás oldaláról. Meglátásom szerint sokkal inkább az a követendő, hogy az egyes személyiségi jogok bizonyos jogosultságai jelennek meg vagyoni tartalommal. Ez sokkal konkrétabb, körülhatárolhatóbb vizsgálatot eredményez, tekintettel arra is, hogy a magyar személyiségvédelmi joggyakorlatban hagyományosan a jogsértés az absztrakt jogi norma helyett konkretizálva kerül megjelölésre. Ez a tendencia volt látható Németországban 1999 előtt is, amikor először a képmás,³⁴ majd a név³⁵ saját, az általános személyiségi jogtól független jogalapjukon bírtak vagyoni értékkel. A francia irodalom is elsősorban a képmáson, néven, hangon való vagyoni jog oldaláról közelít.³⁶

Persze ezen egyedi esetekből levont tanulságok alapján az általános tétel sokkal könnyebben meghatározható, tekintettel arra is, hogy a személyiségi jogon fennálló vagyoni érdekkörbe tartozó jogsértések több csoportba oszthatóak, de viszonylag homogének. Az egyes vagyoni értékű személyiségi részjogosultságok mind egy általános jog részei, ugyanakkor ez a törvényhalmazati konstelláció segít elválasztani a gyakorlatban a nevesített személyiségi jogokon fennálló eszmei és vagyoni érdekeket. Alkalmas arra is, hogy a *right to publicity* koncepciójánál tágabb körben értelmezzük a vagyoni érdekek személyiségi jogi védelmét. Egyre inkább alátámasztást nyer ugyanis az, hogy az egyes, speciális jogintézmények formájában történő tárgyasuláshoz kapcsolódó függő jogi helyzetek a személyiségen fennálló vagyoni jogi érdeket oltalmazznak. Ide sorolható a cégnévként,³⁷ domain névként,³⁸ védjegyként való bejegyzés. A bírói gya-

³² NAVRATYIL ZOLTÁN: *Az ember névjogának kiterjesztő értelmezése*. In: Csehi Zoltán – Koltay András – Navratyil Zoltán (szerk.): *A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban*. Complex. Budapest, 2014. 131–132. pp.

³³ BDT 2018, 87. p.

³⁴ BGHZ 20, 345. – Paul Dahlke.

³⁵ BGHZ 81, 75. – Carrera.

³⁶ TREBES, ANJA: § 63 *Frankreich*. In: Götting, Horst-Peter – Schertz, Christian – Seitz, Walter (szerk.): *Handbuch des Persönlichkeitsrechts*. CH Beck, München, 2008. 1072. p.

³⁷ SCHULTZ MÁRTON: *A cégnév szellemi tulajdon jellege és viszonya a személyiségi joghoz*. In: Görög Márta – Mezei Péter (szerk.): *A szellemi tulajdonvédelem és a szabadkereskedelelem aktuális kérdései*. Pólay Elemér Alapítvány. Szeged, 2018. 61. p.

³⁸ SCHULTZ MÁRTON: *Azonosnevűség és domain nevek*. In *Medias Res* 2018/2.

korlat a képmáshoz való joggal ellentétben³⁹ sokkal jobban idegenkedik a név ilyen irányú felhasználása esetén a vagyoni érték elismerésétől, és goodwillnek titulálja a névhasználati engedély ellenértékét.⁴⁰

Sajnálatos módon a magyar bírói gyakorlat nem vizsgálta a törvény célját és annak irányra juttatását, úgy tűnik, hogy mind a jogirodalom, mind a joggyakorlat a törvény „láthatatlan” célja mellett halad ugyanabba az irányba, amit a törvény nekik egyébként kijelölni akar. A bírói gyakorlatnak az érvelésébe a jogalkotó (elrejtett) akaratát be kellene vennie, és a vagyoni érdeket a személyiségvédelemben rendszerszinten kellene értékelnie.

6. Az alanyi jog tartalma körüli kérdések

A vagyoni érdekebe tartozó személyiségi jogi részjogosultságok alapvetően forgalomképes javak. Azaz átruházhatóak, használatukra engedély adható, örökölhetőek. Ha a bírói gyakorlat ezt a vagyoni érdekkört nem értékeli, és az eszmei vonatkozásokkal azonosan kezeli, úgy „félreszubszumál”. Az eszmei érdekek nem örökölhetőek, a halállal megszűnnek és nem választhatóak el a személytől. Számos probléma keletkezik azonban abból, ha a vagyoni érdekkörbe tartozó részjogosultságokat is ezen szabályok alá vonjuk. Ez abból adódik, hogy az ide sorolható jogok a személytől elválnak, tárgyasulnak, s ezzel a jogosult halála után is felhasználhatóak, megsérthetőek. A bírói gyakorlat ettől függetlenül az eszmei érdekek védelme alapján próbálta kezelni ezeket, ennél fogva születtek olyan érdekes döntések, amelyek a hozzátartozók saját jogon való, a kegyeleti jogtól független, perlését lehetővé tették.⁴¹ Ebben a tekintetben a jogalkalmazónak teleologikusan redukálnia kell a jogszabály (az eszmei érdekek) védelmi körét. Teleologikus redukcióról akkor beszélünk, ha a törvény szövege több esetkört is átfog, mint amit a törvény célja megkövetel. Ebben az esetben a törvény célja által át nem fogott esetkörök esetén, a törvény szó szerinti értelmezése lehetősége ellenére, az adott norma nem alkalmazható.⁴² A probléma ezzel kapcsolatban az, hogy mind az eszmei, mind a vagyoni érdekek ugyanazon törvényhely keretében [Ptk. 2:42. § (1) bek.] részesülnek védelemben, így ez kizárólag jogalkotói beavatkozás hiányában a bírói jog szintjén értékelhető.

A jogalkotó nem határozta meg azt, mikor keletkezik vagyoni értékminőség. A jog tartalma körében nem határozta meg a rendelkezési jog terjedelmét, azaz, hogy mikor használható fel szabadon a személyiségi jegy, mikor kell hozzájárulás, mennyiben ruházható át egy személyiségi jegy (dologi hatályú jogszerzés), illetve mennyiben adhat használati engedélyt a személyiségi jog jogosultja a személyiségi jegy felett (kötelmi hatályú jogszerzés). Nem határozta meg a jogalkotó, hogy meddig terjed a védelem (a jog megszűnése), hogyan rendelkezhetnek az örökösök a személyiségi jog felett. Természetesen ezek a kérdések az eszmei érdekek védelme tekintetében is csak részben tisztázottak, és nagyrészt az esettől függően a bírói érdekek- és jogtárgymérlegelés körébe utaltak.

³⁹ BDT 2007, 171. p.

⁴⁰ BH 1990, 476. p.

⁴¹ K. 2571/1936.; BH 1994, 21. p.; Legfelsőbb Bíróság Pf. IV. 21007/1992.

⁴² WANK, ROLF: *Die Auslegung von Gesetzen*. Carl Heymanns Verlag. Köln, 2005. 126. p.

III. Jogkövetkezmények

1. Általában

A német legfelső bíróság a vagyoni értékeltolódás megtérítésének három módját ismeri, egy háromfokú kárelszámolási rendszert (*dreifache Schadensberechnung*)⁴³ alakított ki. Ide sorolható a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség, a jogalap nélküli gazdagodás, illetve a jogsértéssel elért előny kiadása a szerzői jog szabályai szerint.⁴⁴ Ezek azok, az általános magánjog, a szerzői, védjegy- és versenyjogban is alkalmazott vagyoni jogkövetkezmények, amelyek a vagyoni érdekekben bekövetkező zavar orvoslására szolgálhatnak.

Mivel a személyiségi jogon fennálló vagyoni érdek tekintetében is abszolút jogról beszélünk, így a jog kizáró (*in rem*) jellegéből eredő jogkövetkezmények (pl. abbahagyás, eltiltás), illetve a személyiségvédelem más jogkövetkezményei (pl. megállapítás) alkalmazhatóak. Erre a törvény lehetőséget is ad. Ez megfordítva okoz problémát azáltal, hogy a Ptk. *általánosan* lehetőséget ad a kártérítés és a jogalap nélküli gazdagodás igénybevételére; tehát akkor is, ha csupán az eszmei, erkölcsi érdekek sérülnek. Ugyanabban az esetben a szubszumció során ezek alkalmazása kizárható, azonban célszerű lenne a jogalkotónak ezt lehatárolnia. Míg erre nem kerül sor, úgy a bírói gyakorlatnak a Ptk. 2:42. § (1) bekezdésének megsértése tekintetében a Ptk. 2:51. § e), 2:50. § (2) bek. és (ha nem következménykárrol beszélünk) a 2:53. § alkalmazása során többletfeltételként vizsgálnia kell a vagyoni érdek sérelmét. Ez több módon, megfogalmazással valósulhat meg: jogellenes kereskedelmi felhasználás útján, termék kelendőségének fokozása által, a média szenzációhajhász tevékenysége okán stb. A személyiségi jog sérelmének vizsgálata során tehát ezen jogkövetkezmények tekintetében a Ptk. 2:42. § (1) bekezdésének alkalmazhatóságát teleologikusan redukálni kell, erre alkalmas a személyiségi jog sérelme körében a vagyoni érdekkör sérelmének vizsgálata.

2. Kártérítés [Ptk. 2:53. §]

A vagyoni kár kártérítés keretében való megtérítése az eszmei érdekeket védő személyiségi jogvédelemtől idegen. Ennek az oka az, hogy a kártérítési igényhez szükséges vagyoni értékcsökkenésről nem beszélhetünk, hiszen az csak a vagyonba tartozó dolgok és javak tekintetében merülhet fel. Az eszmei érdekeket védő (általános) személyiségi jog nem ilyen, a személyiségi jogon az uralkodó álláspont szerint ugyanis vagyoni érdek nem áll fenn. *Asztalos László* is azon az állásponton van, hogy „a személyiség nem vagyoni jellegénél fogva a személyiséget ért vagyoni kár megtérítése – a megfelelő feltételek fennállása mellett – nem közvetlenül a személyiség konkrét sérelmének reparálására szolgál, hanem a személyiséget ért sérelem másodlagos és vagyoni követke-

⁴³ PETERSEN, JENS: *Medienrecht*. CH Beck. München, 2010. 273. p. DIEDERICHSEN, ANGELA: *Der deliktsrechtliche Schutz der Persönlichkeit*. JURA 2008. 1. p.

⁴⁴ Staudinger/HAGER, § 823 Rn. C 290.

ményeinek reparálására. A személyiség épségének megsértése esetén is csak az ennek következtében beálló vagyoni károk reparálására szolgál”.⁴⁵ *Törő Károly* szerint a kártérítésre elsősorban „akkor van lehetőség, ha a személyiségi sérelem közvetlen vagyoni kárt okozott, illetve vagyoni eszközökkel csökkenthető vagy kiküszöbölhető”.⁴⁶ A személyiségi jogon fennálló eszmei érdekek ugyanis csak a következménykárokat engedik meg, így például a gyógyítás, kezelés költségét.

A joggyakorlat körében kiemelkedő a Fővárosi Ítéltábla aktfotó-döntése, amely az elmaradt licencdíj megtérítését a kártérítés szabályainak alkalmazásával látta megtérítendőnek. A FÍT szerint „téves az alperes azon hivatkozása, miszerint a felperesnek kára, sérelme az alperesi magatartással összefüggésben nem jelentkezett, mert a fényképfelvételt kifejezetten nyilvános közlés céljából készítették. A felperes ugyanis a szerződéses szabadság elvének megfelelően szabadon dönthetett arról, hogy kivel, milyen feltételek mellett állapodik meg a képmásának a nyilvánosságra hozataláról. A felperes és az alperes között a kép közlésével kapcsolatosan semmilyen megállapodás nem jött létre”.⁴⁷ Hasonló álláspontra helyezkedett a SZÍT is az élesztőtabletta-ügyben: „tényként kezelendő, hogy az alperes jogellenes magatartást tanúsított azáltal, hogy a felperes képmását hozzájárulása nélkül felhasználta. Az ezzel okozati összefüggésben előállott hátrány bekövetkezte is nyilvánvaló, hiszen a képmás felhasználásáért a felperes díjazásban nem részesült, holott, mint fotómodell képmása jogszerű felhasználásáért díjazásra igényt tarthatott volna”.⁴⁸

Sem a Ptk, sem az indokolása nem emeli ki azt, hogy a kártérítés – a jogalap nélküli gazdagodáshoz hasonlóan –, a vagyoni érdekek védelmét szolgálná, a joggyakorlat ettől függetlenül a Ptk. hatálybalépése előtt felismerte ezt a vagyoni érdeket vagyoni kárként is mint a felhasználásért járó elmaradt ellenértéket (licencanalógia). Az esetjog úgy tűnik itt is párhuzamosan halad egyazon irányba.

3. Jogalap nélküli gazdagodás [Ptk. 2:51. § e) pont]

A Ptk. 2:51. § e) pontja szerint a jogsértés ténye alapján követelheti a jogosult a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedését a jogalap nélküli gazdagodás szabályai alapján. A német jog példáján látható volt, hogy a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedése és a jogalap nélküli gazdagodás két külön szankció. A Ptk. alapján arra kell jutnunk, hogy a helyes értelmezés a jogalap nélküli gazdagodás szabályainak az alkalmazása, hiszen a Ptk. 2:51. § e) pont csupán utaló norma, amely a Ptk. 6:579. §-ra utal. Erre következtethetünk a Ptk. indokolásából is.⁴⁹ Ezt a megoldást támogatja a rendszertani értelmezés is. A magánjogban két „szomszédos” jogintézmény esetén találjuk meg szankcióként a

⁴⁵ ASZTALOS LÁSZLÓ: *A polgári jogi szankció*. KJK. Budapest, 1966. 295. p.

⁴⁶ TÖRŐ KÁROLY: *XI. fejezet. A személyiség jogi védelmének polgári jogi eszközei*. In: Petrik Ferenc (szerk.): *A személyiség jogi védelme*. KJK. Budapest, 1992. 184. p.

⁴⁷ BDT 2007, 171. p.

⁴⁸ BDT 2015, 70. p.

⁴⁹ SZÉKELY LÁSZLÓ – VÉKÁS LAJOS: *Személyiségi jogok*. In: Vékás Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Complex. Budapest, 2013. 70. p.

gazdagodás átengedését: a védjegyjogban és a szerzői jogban. A FÍT védjegybitorlás esetén a vagyoni előny átengedése tekintetében kizárta a Ptk. jogalap nélküli gazdagodására vonatkozó szabályainak alkalmazását azon okból, mert ez az igény a szerzői joghoz hasonló jogintézményhez áll közel.⁵⁰ A bíróság szerint a gazdagodás visszatérítésének a feltétele szempontjából az az irányadó, hogy a bitorló magatartás megállapításra kerüljön, és a jogtalan használatlalt összefüggésben álljon a bitorló vagyonában kimutatható vagyoni előny. Ezzel összefüggésben az igény vizsgálata során kiindulási alapot képez az alperesnél a jogsértéssel összefüggésben elért teljes bevétel összege, a ténylegesen igazolt költség levonása után, illetve a licenciadíj, amit ha jogszerűen, engedéllyel használta volna a védjegyet, fizetnie kellett volna, és a nem fizetés folytán mint haszon jelentkezik a bitorlónál.⁵¹ A szerzői jogban a vétlen jogsértéssel elért gazdagodás visszatérítése szempontjából a vagyoni igény tekintetében az elmaradt jogdíjből kell kiindulni, ha a gazdagodás ezt meghaladja, úgy a különbözet is kérhető.⁵² A jogirodalom szintén kizárja a Ptk. jogalap nélküli gazdagodásra vonatkozó szabályainak alkalmazását.⁵³ A rendszertani értelmezés alapján a kérhető szankció a jogalap nélküli gazdagodás, és nem a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedése.

4. Jogalap nélküli gazdagodás a jogosult halála után [Ptk. 2:50. § (2) bek.]

A Ptk. nem rendelkezik általában a vagyoni jogok megszűnéséről, illetve védelmi idejéről. A német bírói gyakorlatban a védelem a jogosult halála utáni 10 évig terjed.⁵⁴ A Ptk. nem szabályozza azt, hogy az örökösök a halott személyiségi jegyeit felhasználhatják-e, rendelkezhetnek-e vele, szerződést köthetnek-e valakivel azok használatára. Emiatt helyesnek tűnik az az álláspont, hogy a vagyoni jogok védelme általában véve megszűnik a jogosult halálával, és a kegyeleti jogot nem sértő használat közkinccs tárgyat képezi.⁵⁵ A megsértés tekintetében kizárólag a jogalap nélküli gazdagodás vonatkozásában tartalmaz szabályt a Ptk., a kártérítés tekintetében nem. De mivel ez is vagyoni jogi igény, így dogmatikailag a jogérvényesítés itt is lehetséges, analógia alkalmazása nélkül is, ehhez persze a bírói gyakorlatnak el kell ismernie azt, hogy a forgalomképes, tárgyiasult személyiségi jegyek a halállal nem válnak ipso jure közkinccs tárgyává, hanem a jogutódok rendelkezési joggal bírnak azok felett meghatározott ideig.

⁵⁰ BDT 2008, 207. p.

⁵¹ U.o.

⁵² FALUDI GÁBOR – KABAI ESZTER – TARR PÉTER: XIII. fejezet. *A szerzői jog megsértésének jogkövetkezményei*. In: Gyertyánfy Péter (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez*. Wolters Kluwer, Budapest, 2014. 581. p.

⁵³ U.o.

⁵⁴ BGHZ 169, 193 – kinski-klaus.de; Ettől eltérően az OLG München polgári tanácsa: GRUR-RR 2002, 341 – Nackbilder; SCHULTZ, MÁRTON: *Vermögenswerte Bestandteile des Persönlichkeitsrechts*. Masterarbeit, Potsdam, 2018.

⁵⁵ MENYHÁRD ATTILA: *Forgalomképes személyiség?* In: Menyhárd Attila – Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.): *Személy és személyiség a jogban*. Wolters Kluwer, Budapest, 2016. 81. p.; SZEGHALMI VERONIKA: *A személyiség „értéke” és annak post-mortem továbbélése*. FORVM Szeged, 2017. 233. p.

A Ptk. 2:50. § (2) bekezdés alapján bármelyik örökös kérheti a kegyeleti jogsértéssel elért vagyoni előny átengedését. Ez részben kivétel a közkinccsé válás alól, azonban nehezen értelmezhető ez a szabály. Ennek oka valószínűleg abban rejlik, hogy a vagyoni érdek védelmét előirányzó kodifikáció során nem kerültek feltárára a vagyoni értékű személyiségi javak szabályozására vonatkozó vitás kérdések. Helyes a Ptk. álláspontja atekintetben, hogy az igény jogosultja nem a kegyeleti jog esetén releváns hozzátartozókat, hanem az örökösöket jelöli meg. Ezzel a törvény a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésére való jogot olyan vagyoni jogként ismeri el, amely öröklődik.

Problémás ugyanakkor az, hogy a személyi szemléletet a dinamikus dologi szemlélet alá eső vagyoni jogokkal keveri. A személyi szemlélet ott férkőzik be a szabályozásba, hogy a Ptk. a jogsértés megállapításának feltételül szabja a kegyeleti jog sérelmét. Ennek tényálláselemként való szerepeltetése indokolatlanul szűkíti le az igény megvalósulásának körét, azt a vagyoni érdek post mortem megsértése esetére nem teszi lehetővé (és ezzel lényegében a Ptk. egy új, beazonosíthatatlan jogkövetkezményt hoz létre). Az igény megvalósulása szempontjából ugyanis a jogosulatlan kereskedelmi használat, és ehhez kapcsolódóan a vagyoni hátrány okozása az, ami releváns. A Ptk. egyedül azon esetet tartalmazza tehát, ha a vagyoni érdekek mellett az eszmei érdekek is egyidejűleg sérülnek. Az lenne az ideális, ha a kegyeleti jogosultak, a hozzátartozók a kegyeleti jog megsértése címén léphetnek fel az eszmei, erkölcsi érdekek védelme érdekében, az örökösök pedig a vagyoni érdekek védelme érdekében. A személyi és vagyoni viszonyok post mortem védelmének keveredése ugyanakkor a vagyoni érdek halál utáni védelmét nem zárja ki, csupán leszűkíti az érvényesülését. A bírói gyakorlat feladata annak eldöntése, mennyiben egyezik ez a jogi közmeggyőződéssel.

Nagyobb problémát képez az, hogy az egyes személyiségi jegyeken dologi hatállyal, élők között, szerződéses úton jogot szerzett személyek tekintetében – akik még a jogosult életében *in rem* jogot szereztek az adott személyiségi jegy meghatározott irányú tárgyiasítására és használatára – ez a szabály a perlés lehetőségét kizárja. Ezzel a Ptk. azt a koncepcionálisan helytelen megoldást valósítja meg, hogy az élők között kizárólagos jogot szerzett szerződő fél jogosultsága a hagyaték megnyílásával a jogsértéssel szerzett vagyoni előny tekintetében kötelmivé változik a Ptk. 2:50. § (2) bekezdés miatt. Ez azt eredményezi, hogy a jogosultak, elsősorban a médiaszereplők és a vállalatok, a személyiségi jog jogosultjának halála utáni jogsértések tekintetében saját jogon nem érvényesíthetnek igényt, és a jogosultságuk egyfajta használati engedéllyé (kötelmi jogosultsággá) degradálódik.

Következtetés

A személyiségi jog vagyoni értékét a jogalkotó elismerte ugyan azzal, hogy lehetővé tette a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedését. Ez az elismerés egy hézagos rendszerben történt.

A jogalkotó a szankciók, különösen a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésével a vagyoni érdeket elismerte. A jogalkotó célja egyértelműen az volt, hogy a személyiségi jogon fennálló vagyoni érdekek védelemben részesüljenek. Ez több problémát eredményezett, egyrészt azt, hogy a jogalkotó az alanyi jog oldalán a vagyoni érdeket nem

értékelt, nem rendelkezett az emberi méltóság és a vagyoni érdekek viszonyáról, nem rendelkezett a vagyoni jogok jogutódlásáról és átruházásáról, azok védelmi idejéről. Sok tekintetben ezen hiányosságok okán néhány dolgot félre is értett. Ilyen félreértés az, amely a jogalap nélküli gazdagodást összemossa a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésével. Ilyen továbbá az, hogy a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedése tekintetében a vagyoni érdekek sérelme esetén az igényérvényesítést az eszmei érdekek egyidejű sérelméhez köti. Nem került részletesen megvizsgálásra az sem, hogy a kegyeleti jog keretében a post mortem védelem nem helyezhető el.

Ezen szabályozási hézagok és hiányosságok ellenére a vagyoni érdek, a személyiségen fennálló vagyoni jog léte a jogszabály szintjén megjelenik, így azt a jogalkalmazónak is rendszerszinten értékelnie kell, nem moshatja azt össze az eszmei érdekek védelmével. Ebben a tekintetben a jogalkalmazónak teleologikusan redukálnia kell az eszmei jogok védelmét, amelyben nehézséget jelent, hogy az a vagyoni jogokkal egy alanyi jogon belül helyezkedik el, és a törvény explicite nem is említi azokat.

A vagyoni érdek nem csupán a törvény szintjén, hanem a jogalkotó akarata, a törvény célja keretében is megjelenik, noha igen rejtetten. És ez megfelelő jogirodalmi megalapozottság hiányában nem is ismerhető fel. A bírói esetjog a személyiséghez kapcsolódó materiális érdekeket ugyanakkor számos vonatkozásában értékeli, kezeli, kártérítés alapján licencia díj fizetését látja megengedhetőnek. Ez azonban nem a vagyoni érdek rendszerszintű elismerésén nyugszik és nem is a jogalkotó szándékán, hanem kizárólag az észszerűség és igazságosság mentén, önállóan munkálódik. Sokszor a felperesek sem ismerik fel, hogy a jog kizáró jellegéből adódó jogkövetkezményeken túl pénzfizetésre irányuló követelést is előterjeszhetnek, abból az okból, hogy vagyoni érdekük is sérül.

Lényegében a magánjogbölcséleti probléma alapját az képezi tehát, hogy a bírói esetjog és a jogirodalom ugyanabba az irányba halad, mint amerre a Ptk., ezt az irányt sem az egyik, sem a másik nem ismeri fel kétséget kizáróan, s mégis egy eredmény, cél felé közelednek. A Ptk. rendszerezése azonban a vagyoni érdekek védelme tekintetében tökéletlen, és statikája okán a bíróságok feladata az, hogy a szöveg és a cél szerinti értelmezést segítségül hívják, és szintetizálják azokat a jogirodalmi eredményekkel, ennek során foglaljanak állást és vizsgálják a jog tartalmát, keletkezését és megszűnését. Foglaljanak állást a kegyeleti jog és a post mortem vagyoni jogok viszonyát illetően, határozzák meg a védelmi időt, vizsgálják a jog átszállásának dologi hatályú lehetőségeit stb. Ennek a módszerre alapvetően a jogfejlesztő értelmezés: az analógia alkalmazása, a jog általános elveinek felhasználása és a teleologikus redukció. Talán túl nagy elvárás ez a bíróságoktól, hiszen egyrészt a jogterületnek nincsen kellő irodalma, és teljesen új területként tűnik fel, másrészt a Ptk. nem is következetes a vagyoni érdek elismerését illetően. A jog értelmezése tekintetében azonban a vagyoni érdek észrevétele és értékelése követelmény, így a bíró a jogalkotói beavatkozásra nem várhat, neki kell megtalálni az igazságos megoldást, de az eszmei érdekekre vonatkozó szabályokat nem alkalmazhatja a más jelleget felmutató fogalomképes, tárgyasult személyiségi jegyekre.

MÁRTON SCHULTZ

WERDEN DIE VERMÖGENSWERTE BESTANDTEILE DES
PERSÖNLICHKEITSRECHTS DURCH DAS UNGZGB
ANERKANNT?

(Zusammenfassung)

Der Aufsatz befasst sich mit der Kodifikation des ungarischen ZGB und die Rechtsprechung, um die Frage beantworten zu können, ob das ungZGB die vermögenswerte Bestandteile des Persönlichkeitsrechts anerkennt. Die Kodifikation hat nur die Errungenschaften deutscher Rechtsprechung und Literatur nur in Betracht gezogen, was das Bereicherungsrecht betrifft. Die Vererblichkeit und Übertragbarkeit der vermögenswerten Bestandteile des Persönlichkeitsrechts, besonders die Marlene-Entscheidungen wurden nicht untersucht. Die Rechtsprechung spricht jedoch, unabhängig von dem Willen des Gesetzgebers eine Vergütung im Rahmen des Schadensersatz zu. Eine Lizenzanalogie, ähnlich wie im deutschen Recht in den Fällen der Verletzung materiellen Interesses, bzw. vermögenswerte Bestandteile, gegeben – obwohl es nicht derart genannt worden ist. Der Aufsatz untersucht deswegen, ob, mindestens in einigen Aspekten das Vermögenswert des Persönlichkeitsrechts anerkannt ist, bzw. anerkannt werden kann, oder steht etwas im System des Persönlichkeitsschutzes entgegen.